

Nedžad Grabus

Čas je, da se vsi zresnimo!

Mufti Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji je s postavitvijo džamije v Ljubljani to skupnost umestil na svetovni religijski zemljevid, prestolnici pa zagotovil še en monumentalni objekt

Urška Mlinarič

Leta 2006 je bil v Ljubljano iz Sarajeva poslan tedaj 38-letni profesor islamske dogmatike (akaid) z nalogo, da uresniči večdesetletno hrepenenje tukajšnjih muslimanov po osrednjem verskem objektu - džamiji. Po petnajstih letih, ko mu je nalogo uspelo izpeljati tako dobro, da se arhitekturne nagrade za kompleks Muslimanskega kulturnega centra vrstijo, je rekel: "Dovolj je!" S svojo odločitvijo ni presenetil le splošne javnosti, temveč tudi člane druge največje verske skupnosti v državi, ki naj bi po svojih ocenah štela do 80.000 članov. S položaja muftija se namreč poslavlja tri leta pred iztekom mandata. Priznava, da je bil v teh dneh, ko je informacija odjeknila v javnosti, deležen številnih klicev in prošelj, naj še enkrat premisli. A njegova odločitev ostaja neomajna. "Odhajam, na tem položaju ne vidim več izzivov," je bil jassen v pogovoru, ki je potekal v sprejemnem salonu Muslimanskega kulturnega centra, ki mu poseben čar daje tradicionalno rezbarjeno stilsko pohištvo iz Konjica (BiH), mufti Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji Nedžad Grabus.

Glede nadaljnje karijerne poti ostaja skrivnost. Ta ni le v njegovih rokah, temveč je v veliki meri odvisna od načrtov, ki jih ima z njim kot vrhunskim intelektualcem in odličnim diplomatom verski in duhovni poglavar bošnjaških muslimanov, reis ul ulema Husein Kavazović, ki bo tudi dokončno odločil, kdo bo nasledil Grabusa. Naš sogovornik pa pravi, da bo ne glede na nadaljnjo karierno pot zagotovo še naprej vodil tukajšnji Zavod Averroes, kjer se bo posvečal izobraževalnim projektom. V Sarajevu, na Fakulteti islamskih znanosti, pa namerava nadaljevati akademsko pot.

Je zdaj, ko se poslavlja, kaj grenkega priokusa, ker vam je epidemija preprečila veliko slovesno otvoritev džamije?

"Seveda bi bili veseli, da bi bila slovesnost organizirana, a položaj je tak, da nihče ne more predvideti, ali bodo v prihodnosti take slovesnosti, kot je bila tista ob položitvi temeljnega kamna, sploh možne. Dejstvo je, da smo džamijo, ki je civilizacijski dokaz, da je sobivanje različnih ver v tem delu sveta mogoče, zgradili. Sedmi februar 2020 pa bo v mojem spominu ostal kot dan, ko sem v novi džamiji vodil prvo petkovo molitev, ki se je je udeležilo veliko ljudi. To je bil dan veselja in ponosa za islamsko skupnost. Takrat sem tudi napisal zgodbo Moje ime je džamija, ki jo bom nekoč tudi objavil. Slovesnost bi bila seveda pomemben dogodek, a še bolj veseli bi bili, če bi se verski objekti končno odprli, da bi lahko verniki obiskovali cerkve in džamije, kajti tudi ta komponenta življenja je zelo pomembna. V soočanju s posledicami epidemije še toliko bolj."

Kakšna so vaša pričakovanja glede odprtja verskih objektov?

"Ne razumem, po kakšnih kriterij se odloča o tem, kaj bo delovalo in kaj ne. Zakaj je mogoče, da se delavci testirajo in skoraj nemoteno delajo v tovarnah, ne more pa biti zagotovo testiranje učencev, dijakov in študentov, da bi ti nemoteno hodili v izobraževalne instituci-

je, ali vernikov, da bi ti lahko obiskovali verske objekte. Pred dvema letoma bi se zgražali, če bi kdo obsojal dijake, ker zahtevajo pouk v šoli. Danes jih za to kaznujejo. Ne smemo dovoliti, da prihaja do preganjanja dijakov, saj to lahko vodi v naslednjo fazo, ko bodo preganjani verniki, ki hočejo obiskati verski objekt. Če pridemo do take situacije, se zastavlja vprašanje, kaj je smisel življenja. Razumem in spoštujem zakone, predpise, a je treba imeti tudi razumevanje za psihološko, mentalno zdravje ljudi, ki nočejo nič drugega kot prostor pod soncem. Želimo si predpisov, ki bi jasno določali, pod katerimi pogoji lahko ob sproščanju ukrepov pride malo več ljudi v verski objekt. Ni korektno, da je odpiranje verskih objektov predvideno v zadnji fazi sproščanja ukrepov. V naši skupnosti se že od oktobra verniki niso mogli zbrati pri petkovi molitvi. Seveda je nujno, da preživimo pandemijo. A kaj je golo preživetje, če je človek duhovno uničen? Vrednote, ki smo jih gojili v Evropi in ki so nas osrečevale, ena od teh je verska svoboda, moramo ohranjati."

Kakšne skrbi vam potemtakem povzročajo odsotnost zagotavljanja duhovne podpore ljudem, ki so se zaradi epidemije znašli v številnih stiskah?

"Najbrž ste tudi vi pred dnevi prebrali raziskavo o duševnem zdravju študentov v Sloveniji, ki kaže na vse več stisk in celo razmišljanj o samomoru. To je tisto, kar nas skrbi. Človek je bitje skupnosti in večina nas potrebuje drugega kot ogledalo samemu sebi ali se enostavno z njim primerja in na ta način poskuša duhovno rasti. Dobivamo številne klice članov, ki nam povedo, kako težko jim je, ker ne morejo biti s svojimi bližnjimi. Ta izkušnja je neprimerljiva s človekovim sodobnim razumevanjem sveta, v katerem smo se navadili na neizmerno možnost povezovanja, prostega gibanja, možnost srečevanja številnih različnih idej. Zdaj pa smo potisnjeni v kot, kjer smo sami. In to je tisto, kar nas skrbi, zato se trudimo vzpostavljati in ohranjati kontakte s člani, da bi ohranili upanje. Ljudje ne smejo zgubiti zaupanja v življenje in Boga, kajti vera je tista, ki daje človeku upanje v življenje. V tem novem obdobju, ki je pred nami, se moramo tako vsi znova učiti, kako vzpostavljati medčloveške odnose in ohranjati potrpljenje in milost do drugega."

Prav razraščanje nestrpnosti do vseh, ki razmišljajo nekoliko drugače, postaja vse večja težava tudi v Sloveniji. Koliko lahko k umirjanju situacije prispevate verski vodje?

Kdo je Nedžad Grabus

53-letni Nedžad Grabus, soproj in oče treh sinov, nima le voditeljskih sposobnosti, temveč je tudi spoštovan profesor in zaželen gost na številnih mednarodnih konferencah. Njegov profesor dr. Enes Karić ga uvršča med deset najpomembnejših evropskih islamskih intelektualnih mislecev v Evropi in napoveduje, da njegov čas v Islamski skupnosti BiH, katere del je tudi skupnost v Sloveniji, šele prihaja.

V času vodenja skupnosti v Sloveniji je na Fakulteti islamskih znanosti v Sarajevu napredoval od docenta do rednega profesorja islamske dogmatike. Prosti čas, kolikor ga ima, rad izkoristi za odkrivanje lepote slovenskih gora. Vselej pa z veseljem poseže po poeziji Jalaluddina Rumija.

"Veliko. S tem, ko jih učimo določenih vrednot. Danes je nestrpnost nekaj sprejemljivega, nestrpnost ljudi poganja bolj kot strpnost. Nestrpnost sicer kratkoročno lahko koristi določenim interesom, a dolgoročno lahko zmaga le strpnost, ker nestrpnost in netoleranca ne omogočata preživetja. Zato je še toliko bolj pomembno, da se ljudje, ki vidijo dlje in razumejo več, zavedajo, da se religije ne sme zlorabljati za kratkoročne politične interese. A žal verski voditelji niso vedno na nivoju, ki ga od njih terjajo položaj in z njim povezane obveznosti. Pri tem ni ogromno razlik med muslimani, kristjani ali judi. Vsi si želijo biti blizu močni oblasti, zato se iskrena vera bolj ohranja pri posameznikih kot pri velikih institucijah. In zato sem neizmerno vesel, da papež Frančišek, ki je najpomembnejši verski voditelj v Evropi, s svojimi izjavami pomirja evropsko javnost. In enake ideje lahko razvijamo tudi drugi na lokalni ravni ter se malo bolj odgovorno obnašamo pri tem, kar javno izrečemo. Če duhovnik izjavi, da bo islam pokoril celo Evropo – ne rečem, da ni imamov, ki tudi imajo kdaj čudne izjave – se jaz s takim pristopom ne strinjam. Če bi Bog hotel, bi ustvaril le eno civilizacijo in bi imeli totalitarne Boga. Tako pa imamo modrega Boga, ki nas je ustvaril različnih narodnosti, barve kože, jezikov in ver. Od nas pa je odvisno, kako to sprejemamo. Zame je ta raznolikost božja milost in ne kazen. Zato hočem verjeti, da ima Evropa še vedno moč in je sposobna prenavljati svet tudi ob pomoči verskih in duhovnih voditeljev ter na ta način ohranjati upanje za druge dele sveta, kjer te svobode nimajo in kjer se ni mogoče pogovarjati o drugačnih pogledih na svet."

Vse večji problem postaja podpihovanje nestrpnosti in sovražstva s pozicije politične moči.

"Če politika, ki ima moč, širi določene ideje sovražnosti, to ni problem le za napadene manjšine, ampak je nesreča za vso družbo. In tega

bi se morali zavedati, saj imamo številne primere z zgodovine, ki temu pritrjujejo. Kot je dejal eden od mislecev, bolje je sto dni slabe miru kot ena noč anarhije, saj se v takih situacijah vse uniči, zato je čas, da se vsi zresnimo! Vsi moramo razmisliti, kaj javno govorimo in kakšna sporočila s tem pošiljamo. Tudi sam svojim sodelavcem nenehno ponavljam, da morajo biti pozorni, kakšno retoriko uporabljajo, saj so ljudje postali veliko bolj občutljivi. Vem, da ni enostavno, saj vsi vemo, kako delujeta moč in vpliv na človeka, ki ima oblast. A zavedati bi se morali, da smo vsi le navadni smrtniki."

Če politika, ki ima moč, širi ideje sovražnosti, to ni problem le za napadene, ampak je nesreča za vso družbo

vernike - pravoslavne, jude in muslimane, zagotoviti, da bi imeli ob svojih praznikih en prost dan. Prav tako ne bom razumel, zakaj v sodobni pluralni državi muslimanski otroci ne morejo dobiti na izbiro enega obroka, za katerega starši plačujejo. Pa ne zahtevamo, da je vse po halal standardu, naj je samo brez svinjine. Prav tako mi ni jasno, zakaj nam zdravstveni sistem ne omogoča obrezovanja moških potomecev. Še vedno nimamo po zgledu sodobne Evrope urejene duhovne oskrbe za naše vernike v zaporih in drugih ustanovah zaprtega tipa. Za našo skupnost so to pomembna vprašanja, za uresničitev katerih si bomo prizadevali še naprej. Prepričani smo, da v demokratični družbi ni vprašanja, ki se ne bi smelo odpreti, kakor se tudi ne sme zgoditi, da bi se začeli odpovedovati svojim pravicam. V demokratični družbi se človek ne bi smel zahvaljevati za pravice, ki so mu zagotovljene po ustavi. Nam nič ni bilo podarjeno, tudi džamija ne. To je naša pravica, ki smo si jo izborili, zato upam, da se bodo z dozorevanjem družbe uredile tudi stvari, ki sem jih naštel."

Ste katero od teh vprašanj odprli tudi na nedavnem srečanju s predsednikom vlade Janezom Janšom?

"Mi smo določena vprašanja odpirali z vsakim predsednikom vlade, s katerim sem se srečal v zadnjih petnajstih letih, a je bilo edino vprašanje, ki smo ga rešili, pa še to ni bilo na državni ravni, izgradnja džamije. Vse drugo ostaja odprto."

Ste predsedniku vlade podarili izvod Korana, da bi se lahko sam prepričal, ali vsebine, ki jih je delil na twitterju o vzporednicah med Komunističnim manifestom in sveto knjigo islama, držijo?

"Nisem, saj sem iz njegovega pojasnila po deljenju vsebine, ki jo omenjate, razumel, da to ne odraža njegovega mnenja. Kot duhovnik se držim načela, da če nam Bog daje priložnost, da se pokesamo za določena dejanja, moramo tudi duhovniki ljudem dati še eno priložnost, da svojo napako popravijo. Upam, da do tovrstnih zadev ne bo več prihajalo."

Kako pomembne so na položaju, ki ga zasedate, in pri uresničevanju ciljev, ki pritičejo določeni funkciji, diplomatske veščine?

"Zelo. Vemo, kako razvejene diplomatske mreže imajo Sveti sedež in posamezne države ter koliko truda vložijo v izobraževanje tovrstnega kadra. Zato sem sam, ki sem prišel iz države, ki se še vedno bori za svoj status v Evropi in kjer se pogosto nisem imel s kom

posvetovati, kako naprej, vesel, da imam ta božji dar. To je sposobnost, ki ti omogoča, da umirjeno predstaviš svojo idejo tako, da jo razumeta tako preprost človek kot intelektualec. Brez tega ni mogoče narediti pomembnih korakov v napredku skupnosti. Pri tem sem imel podporo iz BiH, hvaležen pa sem tudi vsem članom skupnosti, ker so mi vedno stali ob strani. Prav tako se zahvaljujem številnim Slovencem, ki niso muslimani, in širši slovenski javnosti, ki je razumela, da je naša želja zgolj uresničiti pravico do sakralnega objekta, kot ga imajo tudi druge verske skupnosti. Islamska skupnost je v teh petnajstih letih doživela veliko preobrazbo. Še mi sami se včasih čudimo spremembam. In kot človek sem ponosen, da bom to skupnost predal svojemu nasledniku."

Pred časom ste dejali, da mora mufti razumeti, kako razmišlja družba, v kateri živi njegova skupnost. Do katerih spoznanj ste prišli v teh petnajstih letih?

"Mufti je oseba, ki simbolizira skupnost, skozi njega se reflektira način življenja širše muslimanske skupnosti. V tej luči sem se zavedal, da je za družbo zelo pomembno, da razume, kaj želimo in zakaj. Da spoznajo, da se za človekom, ki predstavlja skupnost, ne skriva nič, kar bi bilo nesprejemljivo za širši družbeni prostor. Predvsem pa je pomembno, da s svojimi dejanji in izjavami prinaša sporočilo miru in spoštovanja med ljudmi. To je vselej pomembno, še toliko bolj pa je bilo pomembno v času, ko smo začeli graditi džamijo. Imam številna pisma vernikov, v katerih so izražali zadovoljstvo, da s svojo komunikacijo ne iritiram javnosti. In takšen pristop spoštljivega odnosa do širše slovenske javnosti je treba nadaljevati. Tega bi se morali učiti muslimani po vsej Evropi. Ob tem bi rad pojasnil, da naš cilj ni, da bi Slovence spreobračali v islam, kot je bila pred leti napačno interpretirana ena od mojih izjav. Mi se osredotočamo na muslimanske družine, ki živijo v slovenski družbi in ki želijo biti tudi del islamske skupnosti. Naša dolžnost ob tem pa je, da delujemo na način, ki tem ljudem ne bo povzročal težav v vsakodnevnem življenju zgolj zato, ker so muslimani. In zato, ponavljam, je dolžnost vseh, ki javno nastopajo v imenu skupnosti, da se zavedajo, da predstavljajo islam, ki je vera miru."

Vas skrbi, da bi po dobri podlagi, ki ste jo ustvarili, sledila nazadovanje ali stagnacija v razvoju skupnosti?

"Ne. Postavili smo tako trdne temelje, da lahko skupnost živi desetletje, četudi ne bo večjih premikov. Tudi sam ostajam del skupnosti, saj bom še naprej vodil Zavod Averroes, kjer se bom posvetil izobraževalnim projektom, pripravljen pa sem z nasveti pomagati novemu muftiju, če bo to tudi njegova želja."

Sami ste napovedali slovo s 30. junijem. Kdaj lahko pričakujemo, da bo potrjen novi mufti?

"Odločili smo se, da bomo čas ramazana izkoristili za posvetovanje tako znotraj kot zunaj skupnosti, kdo bi bil primeren za ta položaj. Izbor kandidatov bomo nato predstavili reisu ul ulemi, in ko bomo dobili njegovo privolitev, bomo izvedli volitve predsednika mešihata. Zaključno dejanje pa je reisovala podelitev duhovne investiture muftiju, kar temu omogoča, da predstavlja versko skupnost pred javnostjo in državo."

V torek se začne za muslimane postni mesec ramazan. Kakšno je vaše sporočilo ob že drugem ramazanu, ko v džamiji in molilnicah ne bodo mogoče skupne molitve?

"Ramazan naj bo tudi v tej težki situaciji globalne pandemije priložnost, da poglobimo svoj odnos z Bogom in hkrati revitaliziramo odnose znotraj družine, s sosedi in skupnostjo, kolikor nam to dopušča celotna situacija. Post je najprej odrekanje materialnim stvarim, nato pa tudi poskus, da smo strpniji, boljši ljudje, zato izkoristimo ramazan za duhovno rast."

“

Mufti je oseba, ki simbolizira skupnost, skozi njega se reflektira način življenja širše muslimanske skupnosti. V tej luči sem se zavedal, da je za družbo zelo pomembno, da razume, kaj želimo in zakaj

”